

မြန်မာဘာသာစကားရှိအနက်အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူမှုနှင့် နှစ်ဖက်သွားဖြစ်မှုသဘော

ထက်ထက်အောင်*

စာတမ်းအကျဉ်း

မြန်မာဘာသာစကားရှိ စကားလုံးတို့၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်လေ့လာမှုသဘောကို ပညာရှင်တို့၏ အဆိုအမိန့်များဖြင့် ရှင်းလင်းတင်ပြထားသည်။ မြန်မာဘာသာစကားတွင် အချို့စကားလုံး တို့သည် စကားလုံးခင်း ကွဲပြားခြားနားကြသော်လည်း အဓိပ္ပာယ်ချင်းမှာမူ တူညီလျက် ရှိကြပါသည်။ ထို့အပြင် ဘာသာစကား နယ်ပယ်အတွင်း အနက်အဓိပ္ပာယ်များနှင့် ဆက်စပ်၍ မြန်မာဘာသာစကားရှိ အနက်ဆင်တူမှုနှင့် စကားလုံးတစ်ခုမှ ပိုထွက်လာသော နှစ်ဖက်သွား အနက်ဖြစ်မှုများကို မြန်မာဘာသာစကားနယ်ပယ်တွင် အသုံးပြုနေသော စကားလုံး (ဝေါဟာရ) များဖြင့် သာဓကပြ လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ အနက်တူရပ်သွင်ကွဲ စကားလုံးတို့၏ နေရာနှင့် အသုံးအမျိုးမျိုးကိုလည်းကောင်း၊ နှစ်ဖက်သွားအနက်ထွက်သော စကားလုံးတို့၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ဖြန့်ထွက်ပုံအမျိုးမျိုးတို့ကိုလည်းကောင်း တင်ပြထားပါသည်။

သော့ချက်ဝေါဟာရစကားလုံးများ။ ။ အနက်အဓိပ္ပာယ်၊ အနက်ဆင်တူမှု၊ နှစ်ဖက်သွားအနက်၊ ဂယက်အနက်၊ ပညတ်အနက်၊ ဧကဝဏ္ဏစကားလုံး၊ ဗဟုဝဏ္ဏစကားလုံး။

နိဒါန်း

ဤစာတမ်းသည် အတ္ထဗေဒပညာရပ်ကို အခြေခံ၍လူမှုဆက်ဆံရေးနယ်ပယ်တွင် အရေးပါလှသော အနက် အဓိပ္ပာယ်ကို ဖော်ထုတ်တင်ပြထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လူအချင်းချင်းဆက်သယ်ရာတွင် အဓိပ္ပာယ်သည် အဓိကကျသည်။ လူမှုအဖွဲ့အစည်းအတွင်းတွင် လူအချင်းချင်းဆက်သွယ်ရေး သည်လည်း အရေးပါလှသည်။ ထိုကဲ့သို့ ဆက်သွယ်ရာတွင် တစ်ဦးကပြောသည့်စကားကို အခြားတစ်ဦးက နားလည်နိုင်ရန်အတွက် ထိုစကား၏အဓိပ္ပာယ်ကို သိရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် ဘာသာစကားကိစ္စကို ဘာသာစကား နယ်ပယ်အတွင်း၌ လေ့လာမှသာ ပို၍ နည်းစနစ်ကျမည်ဟူသော အတ္ထဗေဒပညာရှင်များ၏ အယူအဆအပေါ် အခြေခံ၍ လေ့လာထားသည့် စာတမ်းလည်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် မြန်မာဘာသာစကားရှိ စကားလုံးတို့၏ အနက်သဘောကိုသာ လေ့လာပြထားသည်။ မြန်မာဘာသာစကားတွင် အချို့စကားလုံးတို့သည် စကားလုံးချင်း၊ စကားလုံးရပ်သွင်ချင်း ကွဲပြားခြားနားကြသော်လည်း အနက်အဓိပ္ပာယ်ချင်းမှာမူ တူညီလျက် ရှိကြပါသည်။ ထို့အပြင် အချို့စကားလုံးတို့သည် မူလအနက်၊ အနက်ရိုးတစ်ခုတည်း ဖြင့် အသုံးပြုစဉ် အခြားအနက်အဓိပ္ပာယ်တစ်ခုပါ ပေါ်ထွက်လာတတ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤစာတမ်းတွင် ဘာသာစကား နယ်ပယ်အတွင်း အနက်အဓိပ္ပာယ်များနှင့်ဆက်စပ်၍ “စကားလုံး တို့၏ အဓိပ္ပာယ်တူညီမှုနှင့် စကားလုံးတစ်ခုမှ ပိုထွက်လာသော နှစ်ဖက်သွားအနက် အဓိပ္ပာယ်များ” အကြောင်းကို လေ့လာပြထားပါသည်။ ထိုသို့လေ့လာရာတွင် အနက်ဆင်တူမှုနှင့် နှစ်ဖက်သွားဖြစ်မှုတို့၏ သိမ်မွေ့စွာကွဲပြားနေပုံ၊ သိမ်မွေ့စွာ ဆက်စပ်နေပုံတို့ကို သိမြင်စေရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

အနက်အဓိပ္ပာယ်သဘော

အဓိပ္ပာယ်လေ့လာမှု¹ သည် ဘာသာစကားလေ့လာမှု² တွင် ပဓာနကျပြီး ဘာသာစကား၏ အသက်ဟုလည်း ဆိုနိုင်ပါသည်။ ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ဘာသာစကားအားလုံးတွင် အဓိပ္ပာယ်³ မရှိသည့် ဘာသာစကားဟူ၍ မရှိပေ။ ဘာသာစကားတစ်ခုအဖြစ် အောင်မြင်စွာရပ်တည်နိုင်သည့် မှာ ထိုဘာသာစကားတွင် အဓိပ္ပာယ်ရှိခြင်းကြောင့်သာဖြစ်သည်။ ဘာသာစကားထဲမှ အဓိပ္ပာယ်ကို ဖယ်ထုတ်ပြစ်လိုက်လျှင် အသံသာ ကျန်ရှိပါသည်။ ပုံစံအားဖြင့် လူတစ်ဦးက မိမိဆိုလိုချက်ကို အခြားသူတစ်ဦးအား အသိပေးရာတွင် ပြောသူထံမှ အနက်အဓိပ္ပာယ်ဖြင့်စပြီး စကားသံအဖြစ် ပြောင်းလဲကာ လေ့လမ်းကြောင်းမှတစ်ဆင့် နာသူထံသို့ ပို့သည်။ နာသူဆီသို့ စကားသံအဖြစ် ရောက်ပြီး အဓိပ္ပာယ်အဖြစ်ပြောင်းလဲကာ ဆိုလိုချက်ကို နားလည် သဘောပေါက်စေသည်။ နာသူ ဆီသို့ စကားသံအဖြစ်ရောက်ပြီး နာသူထံမှ တုန်ပြန်မှု⁴ အပေါ် မူတည်၍

¹ the study of meaning

² the study of language

³ meaning

⁴ response

* Dr., Lecturer, Department of Myanmar, Dagon University

ပြောသူ၏ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပာယ်ကို အောင်မြင်စွာပို့ဆောင်နိုင်ခြင်းရှိမရှိကို သိရှိနိုင်ပေသည်။ ဘာသာစကားအများစုတွင် အဘိဓာန်များရှိခြင်းက အဓိပ္ပာယ်ကို အလေးထားကြောင်း ထင်ရှားလှပေသည်။

အဓိပ္ပာယ်ဟူသည် “အဓိပ္ပာယ်” ဟူသော ပါဠိစကားမှ ဆင်းသက်လာ၍ မြန်မာဘာသာ အားဖြင့် “ဆိုလိုရင်းသဘော”⁵ ပင်ဖြစ်သည်။ အနက်ဟူသောစကားလုံးကိုမူ မူရင်းအဓိပ္ပာယ်⁶ ဟုဖွင့်ဆိုပါသည်။ ထို့ကြောင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်သဘောသည် ပြောသူ၏ဆိုလိုချက်ပင်ဖြစ်သည်။

အနက်အဓိပ္ပာယ်လေ့လာမှု

အနက်အဓိပ္ပာယ်လေ့လာမှုကို အနောက်တိုင်းဘာသာဗေဒပညာရှင်တို့က (၂၀)ရာစုနှောင်းပိုင်းမှ စ၍ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်လေ့လာခဲ့ကြသော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် (၁၈)ရာစုအတွင်းက ထင်ရှား ခဲ့သော ဒုတိယကျော်အောင်စံထားဆရာတော်သည် မြန်မာဘာသာစကား၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီကျမ်းတွင် ဖော်ထုတ်ခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဘာသာစကားတစ်ခု အတွင်း အနက်အဓိပ္ပာယ်၏ အရေးပါမှုကို အနောက်တိုင်းပညာရှင်များနည်းတူ ဆရာတော်က လည်း ကြံဆနိုင်ခဲ့သည်ဟု ဆိုရမည်ဖြစ်သည်။

အလေ့လာခံဖြစ်သော အနက်အဓိပ္ပာယ်နှင့်ပတ်သက်၍ ပညာရှင်အချို့က အနက်ရိုးရိုး (အဘိဓာန်တွင်ဖွင့်ဆိုသောအနက်မျိုး) တစ်နည်းအားဖြင့် သဘောလက္ခဏာပြအနက်ကိုသာ အနက်အဓိပ္ပာယ်ဟု သတ်မှတ်လိုကြသည်။ အတ္ထဗေဒပညာရှင် ဂျော်ဖရီလီချ်⁷ က ဘာသာစကား နှင့် ဆက်သွယ်ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည့် အနက်အဓိပ္ပာယ် (၇)မျိုးရှိသည်ဟု ခွဲခြားခဲ့သည်။ ထိုအနက် အဓိပ္ပာယ် (၇)မျိုးတွင် အနက်ရိုးနှင့် နှစ်ဖက်သွားအနက်တို့ ပါဝင်သည်။

အနက်ရိုးသည် အညွှန်းခံကို ပညတ်ခေါ်ဝေါ်ခြင်းဖြစ်၍ ပညတ်အနက်၊ သဘော လက္ခဏာပြအနက်ဟု ခေါ်ဆိုနိုင်သည်။ နှစ်ဖက်သွားအနက်အပါအဝင် ကျန်အနက်များ သည် ဂယက်ရိုက်ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အနက်ဖြစ်၍ ဂယက်အနက်ဟုခေါ်၍ သတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အဓိပ္ပာယ်များကို လေ့လာသောအခါ (၁) ပညတ်အနက်⁸ နှင့် (၂) ဂယက်အနက်⁹ ဟူ၍ အဓိပ္ပာယ်နှစ်မျိုးသာရှိကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။ ထို့အပြင် ဂယက်အနက်ထက် ပညတ်အနက်က ပိုမိုတည်ငြိမ်မှုရှိသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ပညာရှင်များက အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို လေ့လာသောအခါ ပညတ်အနက်ကိုသာ အခြေခံ၍ လေ့လာခဲ့ကြသည်။ ဤစာတမ်းတွင်လည်း အနက်အဓိပ္ပာယ် ဆင်တူမှုရှိခြင်းကို လေ့လာရာတွင် အနက်ရိုး(ခေါ်)ပညတ် အနက်အပေါ်တွင်သာ အခြေခံ၍ လေ့လာပြပါမည်။

မြန်မာဘာသာစကားရှိစကားလုံးတို့၏အနက်ဆင်တူမှု¹⁰

အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူမှုရှိသောစကားလုံးများမှာ မည်သည့်ဘာသာစကား၌မဆို သူ့အတိုင်းအတာနှင့်သူ အနည်းနှင့်အများ မလွဲမသွေရှိကြသည်ဖြစ်သည်။ မြန်မာဘာသာစကားတွင်လည်း စကားလုံးတို့၏ အနက်အဓိပ္ပာယ် တူညီမှုရှိသော်လည်း စကားလုံးတို့၏ရပ်သွင်မှာ ကွဲပြားမှုရှိသော စကားလုံးမျိုးများကို ခေါ်ပါသည်။ အတ္ထဗေဒပညာရှင် အက်ဖ်အာပါလ်မား¹¹ ကမူ မည်သည့် ဘာသာစကားတွင်မှ အနက်အဓိပ္ပာယ်တူ စကားလုံးစစ်စစ်မရှိဟု ဆိုပါသည်။ မည်သည့်စကားလုံး မှာမှ အနက်အဓိပ္ပာယ်သဘော၊ ခံစားမှုသဘော ထပ်တူထပ်မျှ မတူညီနိုင်ပေ။ သို့သော် အနက်အဓိပ္ပာယ် တူညီမှုရှိသော စကားလုံးဟုဆိုရာတွင် အနက်အဓိပ္ပာယ် ထပ်တူထပ်မျှ မတူစေကာမူ တစ်စိတ် တစ်ပိုင်းတူညီခြင်း၊ အနည်းငယ်ဆင်တူမှုရှိခြင်းအထိ အကျုံးဝင်သည်။ ယေဘုယျအနက် အဓိပ္ပာယ်တူလျှင် အဓိပ္ပာယ်တူစကားလုံးဟု ယူဆထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

⁵ မြန်မာအဘိဓာန် ၊ ၁၉၉၁၊ ၄၀၇။

⁶ -ယင်း-၊ ၄၀၉။

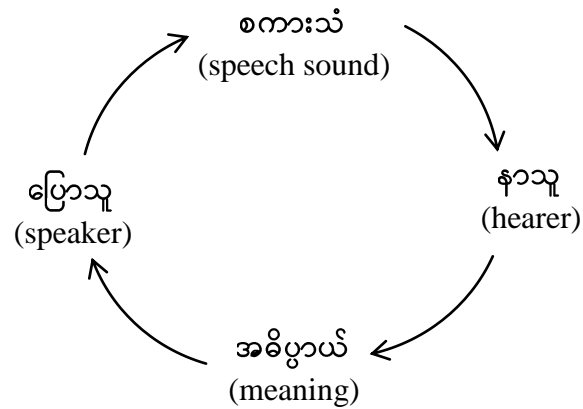
⁷ Goffery Leech

⁸ denotation

⁹ connotation

¹⁰ paraphrase

¹¹ F. R. Palmer

မြန်မာဘာသာစကားသည် ဝေါဟာရကြွယ်ဝသော ဘာသာစကားမျိုးဖြစ်ပေရာ စကားပရိယာယ် အလွယ်လွယ်သုံးနိုင်သည့် အဓိပ္ပာယ်တူစကားလုံးများ ပေါများလှပါသည်။ အနက် အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူမှုရှိသော စကားလုံးများ ပေါများကြွယ်ဝခြင်းသည် ထိုဘာသာစကားကို အသုံးပြု သော လူမျိုး၏ စာပေအဆင့်အတန်း မြင့်မားမှု၊ ဘာသာစကားကြွယ်ဝမှုကို ဖော်ပြလျက်ရှိပါသည်။ အဓိပ္ပာယ်တူဝေါဟာရများကို ကောင်းစွာသိရှိထားပါလျှင် စကားပြော¹² ရာ၌ဖြစ်စေ၊ စာပေရေးသား¹³ ရာ၌ဖြစ်စေ၊ ကာလဒေသ¹⁴ ပုဂ္ဂိုလ်အကြောင်းကစွဲ အခြေအနေအားလျော်စွာ သင့်တင့် လျောက်ပတ်အောင် သုံးစွဲနိုင်ပေမည်။

မြန်မာဘာသာစကားရှိ အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူမှုရှိသော စကားလုံးများကို လေ့လာရာ တွင် သဒ္ဒါအရ¹⁵ လည်းကောင်း၊ ဖွဲ့စည်းပုံအရ¹⁶ လည်းကောင်း လေ့လာတင်ပြမည် ဖြစ်ပါသည်။ အနက်အဓိပ္ပာယ်တူ စကားလုံးများတွင် နာမ်စကားလုံး¹⁷၊ ကြိယစကားလုံး¹⁸ဟူ၍ ပါဝင်နိုင်သည့်အပြင် စကားလုံးအရေအတွက် အားဖြင့်လည်း စကားလုံးတစ်လုံး (သို့မဟုတ်) စကားလုံးနှစ်လုံး၊ နှစ်လုံးထက်မကသော စကားလုံးများ အနေဖြင့်လည်း ခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ သို့သော် မြန်မာဘာသာစကားရှိ စကားလုံးအရေအတွက်ကိုနှိုင်းယှဉ်ကြည့်လျှင် စကားလုံးတစ်လုံးလျှင် အနက်အဓိပ္ပာယ် တစ်ခုထွက်သော အရေအတွက်ထက် စကားလုံးနှစ်လုံး၊ သုံးလုံးတွဲ၍ အနက်အဓိပ္ပာယ် တစ်ခုထွက်သော အရေအတွက်က ပို၍များပြားကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

မြန်မာဘာသာစကားရှိ အနက်အဓိပ္ပာယ်တူစကားလုံးများကို လေ့လာရာတွင် အနက်အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက် အလိုက်ဖြစ်နိုင်ရာ နယ်တူညီမှုနှင့် ဖြစ်နိုင်ရာနယ်ခြားမှုအလိုက် အမျိုးအစား ခွဲ၍ လေ့လာမည်ဖြစ်ပါသည်။

အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူမှုရှိသောစကားလုံးများ

ဘာသာစကားတိုင်းတွင် အဓိပ္ပာယ်တူစကားလုံးများမှာ အနည်းနှင့်အများ ရှိစမြဲပင်ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာဘာသာစကားသည် စကားပရိယာယ်ကြွယ်ဝသည့်အားလျော်စွာ အဓိပ္ပာယ်တူစကားလုံးများပေါများလှပါသည်။ အဓိပ္ပာယ်တစ်ခုတည်းမှာပင် လူတို့၏ သတ်မှတ်ချက်အရ စကားလုံး အမျိုးမျိုး ကွဲပြားလျက်ရှိကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။ ထိုကွဲပြားလျက်ရှိသော စကားလုံးများသည်ပင် ဘာသာစကားတစ်ခု၏ အဓိပ္ပာယ်တူ စကားလုံးများဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။

အနက်အဓိပ္ပာယ်တူသည်ဟုဆိုရာတွင် ဆင်တူမှု တူညီမှုရှိရုံသာဖြစ်သော စကားလုံးများလည်း ပါနိုင်ပါသည်။ မြန်မာဘာသာစကားသည် ဧကဝဏ္ဏဘာသာစကားဖြစ်သည်ဟု ဆိုသော်လည်း ယှဉ်တွဲလျက်ရှိသော စကားလုံးများတွင် စကားလုံးတစ်လုံးကို အသံတစ်ချက် အနက်အဓိပ္ပာယ် တစ်ခုသာရှိသော စကားလုံးမျိုး ဖြစ်ရန်မှာ

¹² spoken

¹³ literature

¹⁴ time and place

¹⁵ grammatical

¹⁶ structure

¹⁷ noun

¹⁸ verb

ရှားပါးပါသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာ စကားရှိ အဓိပ္ပာယ်တူ စကားလုံးများတွင် **ဧကဝဏ္ဏစကားလုံးများ**¹⁹ နှင့် **ဗဟုဝဏ္ဏစကားလုံးများ**²⁰ ကိုလည်း လေ့လာတွေ့ရှိရမည်ဖြစ်သည်။

ဝမ်း နှင့် ဗိုက်

ဝမ်း - န - ကိုယ်ခန္ဓာ၌ အစာအိမ်၊ အူသိမ်၊ အူမ စသည်တည်ရာ အတွင်းပိုင်း၊ ဗိုက်²¹

ဗိုက် - န - ခန္ဓာကိုယ်၏ဝမ်း²²

ဝမ်းနှင့်ဗိုက်သည် နာမ်စကားလုံးများဖြစ်သည့်အပြင် စကားရိုး²³ လည်းဖြစ်သည်။ အဓိပ္ပာယ် သတ်မှတ်ချက်အရ လူ့ခန္ဓာကိုယ်၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်နေတည်းကို ရည်ညွှန်းသည့် စကားလုံးများလည်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝမ်းနှင့်ဗိုက်ကို အနက်ဆင်တူမှုရှိသော စကားလုံးဟု ယေဘုယျအားဖြင့် သတ်မှတ် နိုင်ပါသည်။

သို့သော် စကားလုံးသုံးစွဲမှုနယ်ပယ်ကိုကြည့်လျှင် “ဝမ်း”သည် လူတစ်ဦး၏ ကိုယ်ခန္ဓာ၌ အစာအိမ်၊ အူသိမ်၊ အူမစသည့် တည်ရာ အတွင်းပိုင်းနှင့် စိတ်ခံစားချက်ကို ပို၍ရည်ညွှန်း အသုံးပြုပြီး “ဗိုက်” သည် ခန္ဓာကိုယ်၏ဝမ်းစသည့် အပြင်ပန်းမြင်တွေ့နိုင်သည့် အခြေအနေကို ရည်ညွှန်းသည်။ ထို့ကြောင့် ဝမ်းနှင့်ဗိုက်သည် ယေဘုယျအားဖြင့် အဓိပ္ပာယ်တူစကားလုံးဟု သတ်မှတ်ထားသော်လည်း ဖြစ်နိုင်ရာနယ်တူညီမှုနည်းသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ သာဓကအားဖြင့် “ဗိုက်အောင့်” စကားလုံးသည် မြန်မာဘာသာစကား၌ လက်ခံအသုံးပြုနေသော စကားလုံး ဖြစ်သော်လည်း ဗိုက်နေရာ၌ “ဝမ်း”ကို အစားထိုးပြီး “ဝမ်း-အောင့်” ဟု သုံးစွဲလေ့ရှိသော်လည်း အသုံးနည်းသည်။ ထို့ကြောင့် ဝမ်းနှင့် ဗိုက်သည် အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူသည်ဟု ဆိုသော်လည်း ဖြစ်နိုင်ရာနယ်ခြားမှု²⁴ ရှိသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် တစ်ခုဖြစ်နိုင်ရာနယ်အတွင်း၌ အခြားတစ်ခု ဝင်ရောက်မဖြစ်နိုင်လျှင် ၎င်းသည် ဖြစ်နိုင်ရာနယ်ခြားနားမှုရှိသည်ဟု ဆိုပါသည်။²⁵

သို့သော်လည်း မြန်မာဘာသာစကားတွင် “ဗိုက်နာသည်” “ဝမ်းနာသည်” “ဗိုက်ပြည့် သည်” “ဝမ်းပြည့်သည်” “ဗိုက်ကယ်သည်” “ဝမ်းကယ်သည်” စသည့်အသုံးတွင် ဖြစ်နိုင်ရာ နယ်ချင်းနီးစပ်မှုရှိသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ တစ်ဖန် “ဗိုက်ဆာသည်” “ဝမ်းဆာသည်” “ဗိုက်နည်း သည်” “ဝမ်းနည်းသည်” “ဗိုက်သာသည်” “ဝမ်းသာသည်” အသုံးများတွင် စကားအဆက်အစပ် အရ ဖြစ်နိုင်ရာနယ်ချင်း ခြားနားမှုရှိသည်ကိုလည်း တွေ့ရှိရပါသည်။ ဝမ်းနှင့်ဗိုက်သည် ယေဘုယျအားဖြင့် အနက်ဆင်တူမှုရှိသော စကားလုံးများအဖြစ် တွေ့ရှိရပါသည်။

ရန် နှင့် ဘေး

ရန် - န - အနှောင့်အယှက်၊ အန္တရာယ်

- တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး၊ တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် မသင့်မတင့်ခိုက်ရန်ဖြစ်ပွားမှု²⁶

ဘေး- န - ကြောက်မက်ဖွယ်ရန်၊ အန္တရာယ် (ပါ) ဘယ²⁷

ရန်နှင့်ဘေး စကားလုံးများသည် စကားလုံးတစ်လုံးတည်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော စကားရိုး များဖြစ်သည်။ အဓိပ္ပာယ်မှာ အနှောင့်အယှက်အန္တရာယ်၊ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး၊ တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် မသင့်မတင့် ခိုက်ရန်ဖြစ်ပွားမှု ကိုသာ ရည်ညွှန်းပါသည်။ သို့သော် ရန်မှာ မြန်မာစကားစစ်စစ် ဖြစ်၍ “ဘေး”မှာ ပါဠိဘာသာစကား “ဘယ”မှ မွေးစားယူထားသော ဝေါဟာရတစ်ခုဖြစ်သည်။ ရန်နှင့်ဘေး စကားလုံးနှစ်လုံးသည် ယေဘုယျအနက် တူညီနေခြင်းကြောင့် အနက်အဓိပ္ပာယ် ဆင်တူမှုရှိသော စကားလုံးဟု သတ်မှတ်နိုင်သည်။ စကားလုံးသုံးစွဲမှု

¹⁹ mono syllabic words

²⁰ poly syllabic words

²¹ မြန်မာအဘိဓာန် ၊ ၁၉၉၁၊ ၃၆၁။

²² -ယင်း-၊ ၂၅၀။

²³ simple word

²⁴ complementary distribution

²⁵ Hartmann R.R.K and Stork F. C, 1972, 44.

²⁶ မြန်မာအဘိဓာန် ၊ ၁၉၉၁၊ ၃၁၅။

²⁷ -ယင်း-၊ ၂၅၇။

နယ်ပယ်ကိုကြည့်လျှင် တူညီမှုများရှိသကဲ့သို့ မတူညီမှုများလည်းရှိတတ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ သာဓကအားဖြင့် ဘေးကင်းကြပါစေ၊ ရန်ကင်းကြပါစေ၊ ဘေးရန်ကင်းပါစေ ဟုဆိုလျှင် အန္တရာယ်များကင်းရှင်း ကြပါစေဟု ဆိုလိုရင်းဖြစ်သည်။

ဘေးမဖြစ်စေနဲ့။ ရန်မဖြစ်စေနဲ့။

တွင် ဆိုလိုရင်းအနက်အဓိပ္ပာယ် ကွဲပြားသွားသည်ကို တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။ ဘေးမဖြစ်စေနဲ့တွင် ဘေးအန္တရာယ်ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ဖြစ်၍ ရန်မဖြစ်စေနဲ့တွင် ခိုက်ရန်ဖြစ်ပွားမှုဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကို ဆောင်ပါသည်။ ရန်နှင့်ဘေးတို့သည် အသုံးနယ်ပယ်ကျယ်ဝန်းမှုမရှိသော်လည်း အနက်အဓိပ္ပာယ် ဆင်တူမှုရှိသည်ဟု ဆိုရမည်ဖြစ်သည်။

မနက် နှင့် နံနက်

မနက် - န - နံနက်²⁸

နံနက် - န - နေ့၏အဦးပိုင်းအချိန်၊ မနက်²⁹

မနက်နှင့်နံနက် အဓိပ္ပာယ်တူစကားလုံးတို့သည် စကားရိုးများပင်ဖြစ်ကြသည်။ အနက်အဓိပ္ပာယ်ချင်း တူသော်လည်း နံနက်သည် အရေးစကားတွင် အသုံးများ၍ မနက်သည် အပြော စကားတွင် အသုံးများသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ စာရေးသားရာတွင် နံနက်ဟု သုံးလေ့ရှိသည်။ အပြောစကားတွင် မနက်ဟုသုံးလေ့ရှိရာတွင် န ဗျည်း၏နေရာတွင် မဗျည်းကို ထည့်သွင်း၍ အပြောစကားတွင်သုံးသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။

နံနက်ခင်း - မနက်ခင်း

နံနက်စောစော - မနက်စောစော

နံနက်စာ - မနက်စာ

ထို့ကြောင့် မနက်နှင့် နံနက်တို့သည် အဓိပ္ပာယ်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ စကားလုံးသုံးစွဲမှု နယ်ပယ်အားဖြင့်လည်းကောင်း အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူမှုရှိသောစကားလုံးများ ဖြစ်သည်။

တံငါ နှင့် ရေလုပ်သား

တံငါ - န - ငါးဖမ်းခြင်းဖြင့် အသက်မွေးသူ³⁰

ရေလုပ်သား - န - ရေလုပ်ငန်းဖြင့်အသက်မွေးသူ³¹

တံငါနှင့်ရေလုပ်သားတို့သည် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ ဝေါဟာရများဖြစ်သည်။ တံငါသည် ငါးဖမ်းခြင်းဖြင့် အသက်မွေးသူဟုအနက်ရ၍ ရေလုပ်သားသည် “ရေ”လုပ်ငန်းဖြင့် အသက်မွေးသူအားလုံးကို ခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ ရေလုပ်သားသည် အယဉ်သုံးစကား³² ဖြစ်၍ အနက်အဓိပ္ပာယ်နယ်ကျယ်ဝန်းပါသည်။ စာပေသုံးစကားလုံးဖြစ်၍ တံငါဟူသော စကားလုံး လောက် အသုံးနယ်ပယ်မကျယ်ဝန်းပေ။

သို့သော် တံငါနှင့်ရေလုပ်သားတို့သည် ဖြစ်နိုင်ရာနယ်ကျယ်ဝန်းခြင်း ကျဉ်းမြောင်းခြင်း တို့သာ ကွာခြားသွားကြသော်လည်း ရေလုပ်သားဟုဆိုလျှင် ငါးဖမ်းခြင်းဖြင့် အသက်မွေးသော တံငါကိုသာ မြင်တတ်လေ့ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် တံငါနှင့် ရေလုပ်သားတို့သည် အဓိပ္ပာယ် အားဖြင့် ထပ်တူထပ်မျှ မတူသော်လည်း တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအားဖြင့် တူညီမှုရှိသောကြောင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူမှုရှိသော စကားလုံးဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။

ကုလားတက် နှင့် အုံးမောင်း

²⁸ မြန်မာအဘိဓာန် ၊ ၁၉၉၁၊ ၂၆၃။

²⁹ -ယင်း-၊ ၁၉၄။

³⁰ မြန်မာအဘိဓာန် ၊ ၁၉၉၁၊ ၁၄၈။

³¹ မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၃၀၈။

³² euphemism

ကုလားတက် - န - / ကလတက် / ၊ တီးခေါက်အချက်ပေးရန်သုံးသည့် အခေါင်းထွင်း
သစ်တုံး၊ အုံးမောင်း³³

အုံးမောင်း - န - ကလတက်အကြီးစား၊ တုံးမောင်း³⁴

ကုလားတက်နှင့် အုံးမောင်းနှစ်မျိုးစလုံးသည် မြန်မာဗုဒ္ဓဘာသာဘုန်းတော်ကြီးကျောင်း များတွင် အသုံးပြုသည့် တီးခေါက်အချက်ပေးရန် အသုံးပြုသည့် အခေါင်းထွင်းထားသည့် သစ်တုံးကိုသာ ရည်ညွှန်းပါသည်။ အချို့ဒေသများတွင် “ကုလားတက်ခေါက်သည်” ဟု သုံး၍ အချို့ဒေသများတွင် အုံးမောင်းခေါက်သည်ဟု သုံးပါသည်။ အချို့ဒေသများတွင်လည်း တုံးခေါက် သည်ဟု သုံးပါသည်။ ဒေသန္တရဝေါဟာရများဖြစ်ပါသည်။ ဝေါဟာရသုံးစွဲမှုနယ်ပယ်ကို ကြည့်လျှင် ဖြစ်နိုင်ရာနယ်တူညီမှုများသောကြောင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူမှုရှိသော ဝေါဟာရများ ဖြစ်သည်ဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။

ဇနီးမောင်နှံ၊ လင်မယားနှင့် အိမ်ထောင်ဖက်

ဇနီးမောင်နှံ - န - လင်နှင့်မယား³⁵

လင်မယား - န - အိမ်ထောင်ဖက်ယောက်ျားနှင့် မိန်းမတို့၏ ဆက်စပ်ပုံ

ဇနီးမောင်နှံ၊ လင်မယားနှင့် အိမ်ထောင်ဖက် စကားလုံးတို့သည် စကားလုံးသုံးလုံး၊ လေးလုံး ပေါင်းစပ်ထားသော ဗဟုဝဏ္ဏနာမ်စကားလုံးများဖြစ်သည်။ မြန်မာလူနေမှုဘဝတွင် တော်စပ်ပုံကို သတ်မှတ်ခေါ်ဆိုထားသော ဆွေမျိုးစပ်ဝေါဟာရစကားလုံးများလည်း ဖြစ်သည်။ တရားဝင် လက်ထပ်ထိမ်းမြားထားသော အိမ်ထောင်ဖက်ယောက်ျားနှင့် မိန်းမတို့၏တော်စပ်ပုံကို ခေါ်ဆိုထားသော ဝေါဟာရများဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ဇနီးမောင်နှံ၊ လင်မယား၊ ဘဝခရီးဖော်၊ ဘဝ ကြင်ဖော်၊ လက်တွဲဖော်၊ ကြင်နာဖော် ကြင်ဖော် ကြင်ဖက်စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုးခေါ်ဆိုကြသည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ လင်နှင့်မယားဆိုသည့် အဓိပ္ပာယ်တစ်မျိုးတည်းကို ရည်ညွှန်းနေပါသည်။ ယင်းတို့သည် မြန်မာဘာသာစကားတွင် အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူမှုရှိသော ဝေါဟာရစကားလုံး များဟု သတ်မှတ်ခေါ်ဆိုနိုင်ပါသည်။

ဝေါဟာရသုံးစွဲမှုနယ်ပယ်ကိုကြည့်လျှင် လင်မယားမှာ သာမန်အခြေအနေတွင် ပြောဆို သုံးစွဲလေ့ရှိပြီး “ဇနီးမောင်နှံ၊ ဘဝခရီးဖော်၊ ကြင်ဖော်ကြင်ဖက်၊ လက်တွဲဖော်၊ ကြင်နာဖော်” တို့သည် ယဉ်ကျေးဖွယ်ရာအသုံးနှင့် စာဟန်အရေးအသားအနေဖြင့် သုံးခြင်းဖြစ်ကြောင်း ခွဲခြား နိုင်ပါသည်။ သို့သော် ထိုစကားလုံးများမှာ ဖြစ်နိုင်ရာနယ်တူညီမှုများသော အနက်အဓိပ္ပာယ် ဆင်တူမှုရှိသော စကားလုံးများဖြစ်ကြပါသည်။

သေ နှင့် ဆုံး

သေ-ကြံ - အသက်ကုန်ဆုံးသည်။ မလှုပ်ရှားနိုင်ဖြစ်သည်။³⁶

ဆုံး-ကြံ - အပြီးသို့ရောက်သည်။ ပျက်စီးသည်။ အသက်သေသည်။³⁷

သေနှင့်ဆုံး တို့သည် အနက်အဓိပ္ပာယ်တူညီမှုရှိသော ကြိယာစကားလုံးများဖြစ်သည်။ အဓိပ္ပာယ်အားဖြင့် “အသက်သေသည်” ဟူသောအဓိပ္ပာယ်ဖြစ်သည်။ ဝေါဟာရသုံးစွဲမှုနယ်ပယ်ကို ကြည့်လျှင် “ဦးမြဲသေပြီ” ဟူသော ဝါကျမှ “သေ”အစား “ဦးမြဲဆုံးပြီ”ဟုဆိုလျှင်လည်း အဓိပ္ပာယ် ပြောင်းလဲသွားခြင်းမရှိကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထို့အပြင် သေနှင့်ဆုံးကို တစ်လုံးစီ အသုံးပြုနိုင် သကဲ့သို့ “သေဆုံးသည်”ဟုလည်း တွဲ၍ သုံးနိုင်ပါသည်။ သို့သော် တိရစ္ဆာန်တွင်မူ “ခွေးသေပြီ” “ခွေးသေသွားပြီ” ဟုသာပြောဆိုသော်လည်း “ခွေးဆုံးပြီ” ဟု ပြောဆိုခြင်းမရှိပေ။ လူနှင့် တိရစ္ဆာန်တွင် စကားလုံးသုံးစွဲမှုနယ်ပယ်ခြားနားမရှိခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

သက်ရှိသတ္တဝါ (သို့မဟုတ်) လူတို့ အသက်ကုန်ဆုံးခြင်းကို သေဆုံးဟူသော စကားလုံး ဖြင့်သာမက “ကွယ်လွန်၊ ဘဝတစ်ပါးပြောင်း၊ အနိစ္စရောက်” စကားလုံးများဖြင့်လည်း အစားထိုး သုံးစွဲနိုင်ပါသည်။

³³ မြန်မာအဘိဓာန် ၊ ၁၉၉၁။ ၅။

³⁴ -ယင်း-၊ ၄၄၄။

³⁵ မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၁၉၉၁။ ၅။

³⁶ မြန်မာအဘိဓာန် ၊ ၁၉၉၁။ ၃၇၄။

³⁷ -ယင်း-၊ ၁၂၆။

သို့သော် ထိုသေဆုံးသည့်အဓိပ္ပာယ်ကိုပင် သာမန်လူတို့တွင် စကားလုံးသုံးစွဲပုံတစ်မျိုး ရဟန်းသံဃာ၊ ဘုရင် မိဖုရားစသည်တို့၌ တစ်မျိုးစီပြောင်းလဲသုံးစွဲနိုင်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ရဟန်းသံဃာတို့တွင် ပျံလွန်တော်မူသည်၊ ခန္ဓာဝန်ချသည်၊ စုတေသည်ဟုလည်းကောင်း၊ ဘုရင် မိဖုရားတို့တွင် “နတ်ရွာ စံသည်၊ ကံတော်ကုန်သည်” စသည်ဖြင့် သုံးစွဲခဲ့ကြသော်လည်း အသက်ကုန်ဆုံးကြောင်း ပြောလိုရင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ “ပျံလွန်၊ ခန္ဓာဝန်ချ၊ စုတေ၊ နတ်ရွာစံ၊ ကံတော်ကုန်”တို့သည် တစ်ခုဖြစ်နိုင်သည့်နေရာတွင် အခြားတစ်ခု ဝင်ရောက်နိုင်ချင်မှ ဖြစ်နိုင် သော်လည်း မူလအနက်အဓိပ္ပာယ်အားဖြင့် အသက်ကုန်ဆုံးသည်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် “သေ၊ ဆုံး၊ သေဆုံး၊ ကွယ်လွန်၊ ဘဝတစ်ပါးပြောင်း၊ အနိစ္စရောက်၊ ပရိနိဗ္ဗာန်စံ၊ ပျံလွန်၊ ခန္ဓာဝန်ချ၊ စုတေ၊ နတ်ရွာစံ၊ ကံတော်ကုန်” စသည့် စကားလုံးများသည် အခြေခံအဓိပ္ပာယ်တူညီသည်ကို အကြောင်းပြု၍ အနက်ဆင်တူမှုရှိသော ကြိယာစကားလုံးများဟု သတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။

အထက်ပါသာဓကများကိုကြည့်လျှင် စကားလုံးတို့၏ အဓိပ္ပာယ်သည် စကားလုံးတစ်လုံး တွင် အနက်အဓိပ္ပာယ်တစ်ခုသာရှိရမည်ဟူသော ပုံသေသတ်မှတ်ချက်မျိုးမရှိသည်ကို သိရှိရသည်။ အနက်အဓိပ္ပာယ်တူညီမှု (သို့မဟုတ်) ဆင်တူမှုရှိသော စကားလုံးများကို လေ့လာရာတွင် စကားလုံးတစ်လုံး၊ နှစ်လုံး၊ နှစ်လုံးထက်ပိုသောစကားလုံးများသည် အဓိပ္ပာယ်တစ်ခုတည်း သက်ရောက်နေလျှင် အဓိပ္ပာယ်တူများဟု ယူဆပါသည်။ အဓိပ္ပာယ်တူသည်ဟုဆိုရာတွင် ယေဘုယျအားဖြင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်တူညီခြင်းကိုသာ သတ်မှတ်ပါသည်။ မြန်မာဘာသာစကား၏ ပရိယာယ်များမူသဘောကို လေ့လာတွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။

နှစ်ဖက်သွားအနက်³⁸

အနက်ရိုးတစ်ခုထက်ပိုသော စကားလုံးများတွင် အနက်တစ်ခုဖြင့် အသုံးပြုစဉ် အခြားအနက် တစ်ခုပါ ပေါ်ထွက်လာလျှင် ထိုအနက်ကို နှစ်ဖက်သွားအနက်ဟု ခေါ်သည်။³⁹

မိတ်ဆွေနှစ်ဦးတွင် တစ်ဦးက “တောင်တောရယ်သာ၊ မာလာကင်ဖူး၊ တစ်ပင်ကို နှစ်ပင် ယှက်တယ်၊ ကျေးငှက်ကမြူး”ဟုဆိုမိသောအခါကျန်သူက “တောင်တောရယ်သာဆို မြောက်တော က မသာဘူးလား” ဟု ပြန်၍စနောက်ပါသည်။ ထိုအခါ တောင်ဟူသောစကားလုံးသည် နှစ်ဖက်သွား အနက်ထွက်နေကြောင်း တွေ့ရသည်။ အရပ်မျက်နှာ တောင်နှင့် တောတောင်က တောင်ကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။

ထို့အတူ “ကိုးခန်းပျို့”လာ “ကြာနေပြန်သို့၊ ဝမ်းပျက်ချင်ဖွယ်” ဟူသော ခွဲထားတွင် ပထမစာလုံးမှာ “အရောင်လက်သည်” ဟု အနက်ရပြီး ဒုတိယ စာလုံးမှာမူ “စိတ်ပျက်သည်” ဟူသောအနက်အပြင် “ဗိုက်မကောင်း၍ ဝမ်းလျှောသည်” ဟူသောအနက်သို့ ရောက်သွားခြင်း သည် နှစ်ဖက်သွားအနက်ကြောင့်ဖြစ်သည်။ ရှေးစာပေများတွင် “စိတ်ပျက်သည်၊ စိတ်ဓာတ်ကျ သည်”ကို “ဝမ်းပျက်ချင်ဖွယ်”ဟု ဖွဲ့ထားသည်မှာ ယခုခေတ်နားလည်သော အဓိပ္ပာယ်အရ နှစ်ဖက်သွားအနက်ထွက် ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။

ထို့အပြင် ရှင်ဥက္ကမကျော်၏ “ရွှေစက်တော်သွားတောလား”တွင် တိမ်၏အရောင်စုံလှပပုံ ကို “တိမ်ညိုမိလ္လာ၊ တိမ်စူကာနှင့် တိမ်ပြာရောယှက်၊ မရမ်းဖက်၍”⁴⁰ ဟူ၍ရေးဖွဲ့ထားရာ “မိလ္လာ” သည် “ကြေးညိုရောင်” ဟု ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။

သို့သော် “မိလ္လာ”သည် “မစင်”ဟုလည်း အနက်ရကြောင်းလည်း တွေ့ရသဖြင့် “တိမ်ညို မိလ္လာ” ဟူသောအနက်စကားလုံး၏ အနက်မှာ အခြားအနက်တစ်မျိုး ထွက်လာနိုင်လေသည်။⁴¹

ဦးတိုး၏ ရာမရကန်တွင် စာဆိုဂုဏ်ခံပြီး မိမိနှင့်မယှဉ်ပြိုင်သင့်ကြောင်းကို ဤသို့ ရေးဖွဲ့ ပါသည်။ “စာဆိုတွင် ငါ့လို၊ စာဆိုဂုဏ်ခံ၊ တန်းစာရင်းဝင်၊ မြင်ကရဂုဏ်သည် အစုဂုဏ်၊ ဥဒါဟ ဂုဏ်ဆောင်လိုက်မည်၊ သစ်ပင်ဂုံ၊ စက္ကူဂုံ၊ လွယ်အိတ်ဂုံများနှင့် မြစ်စင်္ဂီ၊ ဂုံမင်းပင်၊ ဂုံခါးပင်၊ ရှမ်းပြည်နယ်တွင် ဂုံလူမျိုးနှင့်

³⁸ reflected meaning

³⁹ ခင်အေး၊ ဦး၊ ၂၀၀၄၊ ၉၀။

⁴⁰ ဖေမောင်တင်၊ ဦး၊ ၁၉၇၁၊ ၃၈။

⁴¹ ခင်အေး၊ ဦး၊ ၂၀၀၄၊ ၉၀။

ဂုံပုဆိုးဆံလှသည်။ ဂုဏ်မန္တာလီ၊ ဂုံအစုဂုံအညီ၊ ဂုံစုတ်နှင့် သီသလား၊ ဘယ်ကလူထီပမည်၊ ကုလားတွင် ကံမမှီသည့် ဂုဏ်ဘီလူး” ဟူ၍ ဂုဏ်နှင့်ဂုံတို့ကို နှစ်ဖက်သွားအနက်နှင့် ရေးဖွဲ့ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။⁴²

ထို့အတူ ဦးပုညသည် မိမိအား ဦးဆန်းဆိုသူက “မင်းပါးစိုးခွင့်ဝင်ချင်သူ” အဖြစ် လှည့်လည်ပြီး သတင်းဖြန့်နေသဖြင့် ဦးဆန်းသို့ “စေတနာဗလဝ” ချီ မေတ္တာစာတစ်စောင်ရေးပို့ခဲ့ သည်။ ထိုမေတ္တာစာတွင်-

“စေတနာဗလဝ၊ သိနေဟကြောင့်၊ မေတ္တာသုတ်တစ်စောင်လုံးကို၊ ပုဒ်မပါ ကျုံးပြီးလျှင်၊
မေတ္တာတုံးကြီးကြီးဖြင့်၊ ရိုးတိုက်၍ ပို့လေ့ရှိသော”⁴³

ဟူ၍ရေးဖွဲ့ထားသည်။ ဤအချိုးတွင် မေတာတုံးကြီးကြီးဖြင့်၊ ရိုးတိုက်၍ ပို့လေ့ရှိသော” ဟူသော “မေတ္တာတုံး”သည် “မေတ္တာတုံး၊ မေတ္တာခဲ” ဟူသော အနက်ရသကဲ့သို့ မေတ္တာမရှိဟူသော အနက် လည်းရသည်။ “ရိုးတိုက်” ဟူသောအသုံးသည် လှေလှော်ကြရာတွင် ညီညီညာညာခွန်အားသုံးပြီး သံပြိုင်တိုင်လေ့ရှိသည့် “ယိုရိုးလေး” ဟူသော အရှိန်အဟုန်အင်အားသုံးဝေါဟာရလည်း ဖြစ်သကဲ့ သို့ ဆဲရေးတိုင်ထွာသည့် ဝေါဟာရအဖြစ်လည်း သုံးလေ့ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

ထို့အပြင် တစ်ယောက်သောသူက ပစ္စည်းတစ်ခုခုအားပေးရန် ပြောရာ “ငါ့ကို တောင်းပေးပါ” ဟု ပြောသည်ကို အခြားတစ်ယောက်က တောင်းမပေးဘူး၊ ခြင်းပေးမယ်” ဟူ၍ ပြန်ပြောသည်။ ဤသည်မှာ ကြိယာစကားလုံး တောင်းသည် (တောင်း)ကို နာမ်စကားလုံး “တောင်း” ဖြင့် ပြောလိုက်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သူငယ်ချင်းစု၍ စကားပြောနေသည့် စကားပိုင်းတစ်ခု တွင် အသံကျယ်သွားသောအခါ တစ်ယောက်က “တိုးတိုးပြောလေ” ဟုဆိုရာ အခြားတစ်ယောက်က ငါတို့အဖွဲ့မှာ “တိုးတိုးမှမဟုတ်တာ” ဟု ပြန်ပြောလိုက်ခြင်းသည် နှစ်ဖက်သွားအနက်ဖြင့် ပြောလိုက် ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

တဖန် အရပ်ထဲတွင် ချစ်သူရည်စားများသော မိန်းကလေးကို အစ်မဖြစ်သူက “နင်ကျားနဲ့ မကစားနဲ့ ဒုက္ခရောက်လိမ့်မယ်” ဟုဆိုရာတွင် “ကျား” ဟူသောစကားလုံးသည် အလွန် ကြောက်မက်ဖွယ်ကောင်းသော “အဝါရောင်တင် အနက်အစင်းများရှိသည့် ကြောင်မျိုးဝင် သားရဲ တိရစ္ဆာန်ကြီး”⁴⁴ ဟုထင်စရာရှိသော်လည်း ဤဝါကျတွင်မူ “ကျား”သည် “ယောက်ျားကို အတို ကောက်ခေါ်သော စကားလုံး”⁴⁵ ဖြစ်ပေသည်။

“ကျားသနားမှနားချမ်းသာမည်” ဟူသော ဝါကျတွင်လည်း “ကျား”သည် “ကျား”တိရစ္ဆာန် ကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် “ကျားနဲ့နားမသနားနဲ့” ဟူသော မိန်းမတို့ပြောလေ့ရှိသောစကား တွင်မူ ကျားနှင့်နားကို ယှဉ်တွဲသုံးထားသော်လည်း “ကျား” ဟူသောစကားလုံးသည် လူယောက်ျား ကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ “ကျားကြောက်လို့ ရှင်ကြီးကိုး ရှင်ကြီးကျားထက်ဆိုး” ဟူသော ဆိုရိုး စကားတွင်မူ ကျားဟူသော စကားလုံးသည် အမှန်တကယ် ကျားတိရစ္ဆာန်ကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။

သူငယ်ချင်းနှစ်ယောက်တွင် တစ်ယောက်က ငါက ဒီပုစ္ဆာကို “အလေးပေးတယ်ကွာ” ဟု ပြောသည်ကို “သူငယ်ချင်း မင်းက အလေးပေးတယ်”ဆိုတော့ “ချိန်ခွင်”ကော မပါဘူးလားဟု ဟာသအနေနှင့် ပြန်မေးသော နှစ်ဖက်သွားအနက်များကိုလည်း တွေ့ရသည်။

ရှေးစာပေများတွင် “လင်ငယ်နေ” ဟူသောအနက်သည် လင်ကြီးကွယ်လွန်သောအခါ နောက်အိမ်ထောင်ပြုခြင်းဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ ယခုအခါတွင် ကာမပိုင်လင်ယောက်ျားရှိပါလျက် အခြားယောက်ျားတစ်ဦးနှင့် ဖောက်ပြားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ရှေးက ခန့်ညားဟူသည်မှာ ကြောက်သည် ရွံ့သည်ဟူသောအဓိပ္ပာယ်ကို ယခုအခါတွင် ရိုသေလေးစားဖွယ်ဖြစ်သည်။ တင့်တယ်ထယ်ဝါ သည်ဟူသော အဓိပ္ပာယ်များ ဆောင်နေပြီဖြစ်သည်။ ရှေးက “မိုက်သည်”မှာ “ဆိုးသွမ်းသည်” “ရိုင်းစိုင်း သည်” ဟုအဓိပ္ပာယ်ရသော်လည်း ယခုအခါတွင် “အလွန်လှပသောမိန်းကလေး”စသော ကောင်းသောအကြောင်းအရာများကို “မိုက်သည်”ဟုသုံးသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

စသည်ဖြင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်တစ်ခုထက်ပိုသော ဝေါဟာရများတွင် နှစ်ဖက်သွားအနက် ထွက်တတ်ကြောင်း တွေ့ရှိရပေသည်။

⁴² တိုး၊ ဦး၊ ၁၉၆၅၊ ၇။

⁴³ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၉၁၊ ၁၅။

⁴⁴ မြန်မာအဘိဓာန် ၊ ၁၉၉၁၊ ၂၃။

⁴⁵ -ယင်း-။

ယဉ်ကျေးဖွယ်ရာအသုံးနှင့်နှစ်ဖက်သွားအနက်

အချို့စာပေများတွင် ရိုးသည့် ကြမ်းသည့် အကြောင်းအရာကို အပြစ်လွှတ်အောင် နှစ်ဖက်သား အနက်ထွက်သော စကားလုံးများဖြင့် သိမ်သိမ်မွေ့မွေ့ဖွဲ့တတ်ကြောင်း တွေ့ရသည်။ နှစ်ဖက်သွား အနက်က ခံစားမှုသက်ရောက်စေနိုင်သော ဩဇာသက်သက်ဖြင့် အနက်နယ်ချဲ့နိုင်ပုံကို ရန်.ရင်း ကြမ်းတမ်း၍ ရှောင်ကြဉ်ရသောအနက်မျိုးထွက်သည့် စကားလုံးများတွင် တွေ့ရသည်။

သာဓကအားဖြင့် “တောကြောင်” ဟူသောစကားသည် “သဘာဝတိရစ္ဆာန်တစ်မျိုးဟူသော အနက်ထက် “ခိုးသား၊ ဓားပြ၊ လူဆိုး” ဟူသော အနက်ဆောင်လေသည်။

“ညဉ့်ငှက်” ဟူသောစကားသည်လည်း “ညဉ့်အချိန်တွင် ကျက်စားတတ်သောငှက်မျိုး” ဟူသောအနက်ထက် “မကောင်းသောအလုပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းသည့် မိန်းမလေး” ဟူသော အနက်သို့ရောက်ပေသည်။

ဓလေ့သုံးစကားနှင့် နှစ်ဖက်သွားအနက်

ဓလေ့သုံးစကားများကိုလည်း သူ့အတိုင်း အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူ၍မရချေ။ အခြားအဓိပ္ပာယ်များ ရှိနေတတ်သည်။ ထိုစကားလုံးမျိုး၌လည်း နှစ်ဖက်သွားအနက်ရှိတတ်သည်။

သာဓကအားဖြင့် “ကျီးစောင့်ကြက်နှင့်” ဟုဆိုလျှင် ကျီးမောငး ကြက်မောင်းရသူဟု အနက်ရှိသော်လည်း ဓလေ့သုံးစကားအရ အလုပ်မည်မည်ရရ မလုပ်နိုင်သော်လည်း အဖော်ရရှိမျှ ထားသူဟူသော အနက်လည်း ရှိပေသည်။

“မျက်နှာနာ”ဟုဆိုလျှင် “တစ်ခုခုနှင့် ထိခိုက်မိ၍ မျက်နှာနာကျင်သည်” ဟူသောအနက် အပြင် ဓလေ့သုံးစကားအဖြစ် “ရင်းနှီးသည်၊ အားနာသည်” ဟူသောအနက်လည်း ရှိပေသည်။

“ကံ့ကူလက်လှည့်ဆရာ” ဟူသည် “ကံ့ကူတံကို လက်ဖြင့်လှည့်ရသောဆရာ” ဟူသော အနက်လည်းရှိပေသည်။ သို့သော် ဓလေ့သုံးစကားအရ “စာရေးတတ်အောင် ငယ်စဉ်က လက်ထပ် သင်ကြားပေးသော ငယ်ဆရာ”ဟူသော အနက်လည်း ရှိပေသည်။

ဟာသသဘောနှင့်နှစ်ဖက်သွားအနက်

မြန်မာဘာသာစကားတွင် ဟာသစကားများကို ပြောဆိုရာတွင် နှစ်ဖက်သွားအနက်ထွက်သော စကားများကို သုံးစွဲကြောင်း တွေ့ရသည်။

သာဓကအားဖြင့် “ကြိုးစား” ဟူသော ဝေါဟာရသည် “အားထုတ်သည် လုံ့လပြုသည်” ဟူသော အနက်ရိုး (အဘိဓာန်) အနက်ဖွင့်ဆိုထားသည်။ ယင်းကို “ကြိုးစားတော့ သွားနာတာ ပေါ့” ဟူ၍ ဟာသစကားအဖြစ် သုံးလိုက်သောအခါ “ကြိုးကိုစားခြင်း” ဟူသောအနက်သို့ ပြောင်းသွားသည်။

“ရင်နာ” ဟူသော ဝေါဟာရတွင် “ဝမ်းနည်းကြေကွဲသည်”ဆိုသည့် အနက်ရိုး (အဘိဓာန်) အနက်ဖွင့်ဆိုထားသည်။ ယင်းကို “ရင်နာတာမှောက်အိပ်လိုလား”ဟု ဟာသသဘောနှင့် သုံးလိုက် သောအခါ ရင်ဘတ်နာသည်အနက်သို့ ပြောင်းသွားသည်။

ယင်းမှာ ဟာသသဘောပါဝင်၍ နှစ်ဖက်သွားအနက်ထွက်တတ်သောသဘောဖြစ်သည်။

သံတူကြောင်းကဲ့⁴⁶ နှင့်နှစ်ဖက်သွားအနက်

ဘာသာစကားတစ်ခု၏စကားလုံးအဆင့်တွင် စကားလုံးများအချင်းချင်း အပြန်အလှန်ဆက်သွယ်မှု များရှိနေတတ်သည့်သဘောကြောင့် နှစ်ဖက်သွားအဓိပ္ပာယ်ဖြစ်နေလေသည်။

တစ်ခါက ရွာတစ်ရွာသို့ အလည်သွားသောသူတစ်ယောက်သည် ရွာထိပ်တွင် အသစ် တူးဆည်ထားသော ရေကန်ကြီးကိုကြည့်ကာ “ကန်ကောင်းလိုက်တာနော်”ဟုရွာခံကိုပြောရာ ရွာခံက “ကံကောင်းတာပေါ့။ ဒီကန်ကြီးရှိလာတာ နွေဆို သောက်ရေမပူရတော့ဘူး” ဟု ပြန်ပြော လေသည်။ ထိုအခါ သံတူကြောင်းကစကားလုံး “ကန်”နှင့် “ကံ”တို့ကြောင့် နှစ်ဖက်သွားအနက် များ ပေါ်ထွက်လာကြောင်း တွေ့ရသည်။

⁴⁶ homonymy

ထို့အပြင် နှစ်ဖက်သွားအနေဖြင့် နာမ်စကားလုံး “ကျိုးပေါင်း”နှင့် ကြိယာစကားလုံး “ကြီးပေါင်း” ရိုက်နှက်ရာတွင် အသုံးပြုသော “တူ”နှင့် ဆွေမျိုး “တူ” စသည်ဖြင့် သံတူကြောင်းကွဲ စကားများကို သုံးစွဲပါက နှစ်ဖက်သွားအနက်ထွက်နေတတ်ကြောင်း တွေ့ရသည်။

နှစ်ဖက်သွားအနက်ကို ဓလေ့သုံးစကား၊ သံတူကြောင်းကွဲစကားများ၊ အနက်အဓိပ္ပာယ် တစ်ခုထက်ပိုသော စကားများစသည်တို့တွင် တွေ့ရသည်။ စကားပြောဆိုရာတွင် မိမိပြောလိုက် သော စကားသည် အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် နှစ်ဖက်သွားအနက်ထွက်နေတတ်သဖြင့် နာသူ နားမလည်ဖြစ်တတ်သည်။ ထို့ကြောင့် စကားပြောဆိုရာတွင် မိမိဆိုလိုသောအဓိပ္ပာယ်သို့ ရောက်အောင် စကားကို စဉ်းစားဆင်ခြင်ပြီးပါက နှစ်ဖက်သွားအနက် မထွက်နိုင်တော့ပေ။ သို့သော် အချင်းချင်းရယ်မောပျော်ရွှင်စေလိုသောအခါ ဟာသစ ကို ပြောရာ၌ နှစ်ဖက်သွား အနက်ထွက်သောစကားများက အထောက်အကူပြုနေပြန်ပါသည်။

ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ဘာသာစကားသည် လူတစ်ယောက်နှင့်တစ်ယောက် ဦးနှောက်ချင်း၊ နှလုံးသားချင်း ဆက်သွယ် ပေးသည့် ယန္တရားဖြစ်သည်ဟုဆိုလျှင် စကားလုံးကလေးများသည် ထိုယန္တရားကြီး၏ အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ထိုဆက်သွယ်ရေးယန္တရားကြီး အောင်မြင်စွာ အသက်ဝင် လှုပ်ရှားနေခြင်းမှာ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဘာသာစကား၏ အသက်သည် အနက်အဓိပ္ပာယ် ပင်ဖြစ်သည်။

မြန်မာဘာသာစကားရှိ အဓိပ္ပာယ်တူစကားလုံးများကို အတ္ထဗေဒပညာရပ်နယ်ပယ်အတွင်း မှ လေ့လာတင်ပြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အဓိပ္ပာယ်တူစကားလုံးများကို လေ့လာရာတွင် အနက် အဓိပ္ပာယ်ကိုသာ အလေးပေး၍ လေ့လာခဲ့ပါသည်။ စကားလုံးတစ်လုံး၊ နှစ်လုံး သို့မဟုတ် နှစ်လုံး ထက်ပိုသော စကားလုံးများသည် အဓိပ္ပာယ်တစ်ခုတည်း သက်ရောက်နေလျှင် အဓိပ္ပာယ်တူများဟု ယူဆပါသည်။ အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူသည်ဟု ဆိုရာတွင် ယေဘုယျအားဖြင့် အနက်အဓိပ္ပာယ် တူညီခြင်းကိုသာလျှင် သတ်မှတ်ပါသည်။

ထိုအနက်အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူမှုရှိသော စကားလုံးများကို လေ့လာရာတွင် စကားလုံးများ၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူမှုရှိမရှိ စကားလုံးသုံးစွဲမှု ဖြစ်နိုင်ရာနယ် စသည့် အခြေအနေတို့ဖြင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူမှုရှိသော စကားလုံးများကို တင်ပြခဲ့ပါသည်။

မြန်မာဘာသာစကားရှိ စကားလုံးတို့၏သဘောကို အနက်ရိုးပေါ်တွင် အခြေခံ၍ လေ့လာ ကြည့်သောအခါ စကားလုံးတို့၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူမှုကို တွေ့ရသည့်အပြင် အနက်ရိုး တစ်ခုထက်ပိုသော စကားလုံးများတွင် မူလအဓိပ္ပာယ်သာမက နောက်ထပ်ရှိနေသော အဓိပ္ပာယ် တစ်ခုနှင့် သွားတူနေလျှင် နှစ်ဖက်သွားအနက်ဖြစ်သည်ကို လေ့လာတင်ပြခဲ့ပါသည်။

နိဂုံး

ဤစာတမ်းသည် အတ္ထဗေဒပညာရပ်ကို အခြေခံ၍ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို လေ့လာစူးစမ်းမိသည့် စာတမ်းတစ်စောင်ဖြစ်သည်။ အနက်အဓိပ္ပာယ်သည် သိမ်မွေ့နက်နဲသောသဘောရှိသည်။ တည်ငြိမ်မှုနည်းပါးသည် သဘောလည်းရှိသည်။ မြန်မာဘာသာစကားရှိ အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆင်တူမှု ရှိသော စကားလုံးများနှင့် နှစ်ဖက်သွားအနက်များကို လေ့လာရခြင်းဖြင့် မြန်မာလူမျိုးတို့၏ ဝေါဟာရကြွယ်ဝမှု၊ စကားကို တစ်မျိုးပြီးတစ်မျိုး သုံးစွဲတတ်မှုဟူသောအချက်များနှင့် မြန်မာ ဘာသာစကားသည် စကားပရိယာယ်ကြွယ်ဝသော မြန်မာ ၏ ဂုဏ်ရည်ကို ပေါ်လွင် နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

မြန်မာဘာသာ

- ခင်မင်၊ မောင် (ခနုဖြူ)။ (၁၉၉၇)။ စကားသမုဒ္ဒရာ စာသမုဒ္ဒရာ ။ ရန်ကုန်၊ မြကန်စာအုပ်တိုက်။
- ခင်မင်၊ မောင် (ခနုဖြူ)။ (၂၀၀၀)။ မြန်မာစကား မြန်မာစာရုပ်ပုံလွှာ ။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၊ မြန်မာစာဌာန။
- ခင်မင်၊ မောင် (ခနုဖြူ)။ (၂၀၀၅)။ သက်တံ့ရောင်စုံဘာသာစကား ။ ရန်ကုန်၊ ကြယ်နီစာပေတိုက်။
- ခင်အေး၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၀၄)။ အတ္ထဗေဒနိဒါန်း ။ ရန်ကုန်၊ ပညာတန်ဆောင်ပုံနှိပ်တိုက်။
- တိုး၊ ဦး။ (၁၉၆၅)။ ရာမဓကုန် ။ ဟံသာဝတီစာအုပ်တိုက်။

တင်ဇ၊ ဦး။ (၁၉၇၂)။ *မြန်မာဘာသာစကား၏ဒေသီယစကားများလေ့လာမှု* ။ ရန်ကုန်၊ မြန်မာ နိုင်ငံ သုတေသနအသင်းဂျာနယ်၊ အတွဲ (၅၃)၊ အပိုင်း (၂)။

ပုည၊ ဦး။ (၁၉၉၁)။ *ဦးပုည၏စာပန်းကုံးများ* ။ ရန်ကုန်၊ ကြေးမုံသတင်းစာတိုက်နှင့် ဂါဒီယန် သတင်းစာတိုက်။

မြန်မာစာလုံးပေါင်းသတ်ပုံကျမ်း ။ (၁၉၈၆)။ ရန်ကုန်၊ မြန်မာစာအဖွဲ့ဦးစီးဌာန။

မြန်မာအဘိဓာန် ။ (၁၉၉၁)။ ရန်ကုန်၊ မြန်မာစာအဖွဲ့ဦးစီးဌာန၊ ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန။

အင်္ဂလိပ်ဘာသာ

Leech, Goffery, (1960), "The Meaning of Meaning, Semantics", London, Routledge and Kegan Paul Ltd.

Lyons, John, (1968), "Introduction to Theoretical Linguistic", Cambridge University Press.

Palmer, F. R., (1976), "Semantics/ a New Outline", Cambridge University Press.

Stephen Ullman, (1981), SEMANTICS; An Introduction to the Science of Meaning, London, the University of Oxford Press.